

EKOSTORY.CZ

MANUÁL K FILMU

"EKOSTORY"

Dokumentární film

EKOSTORY

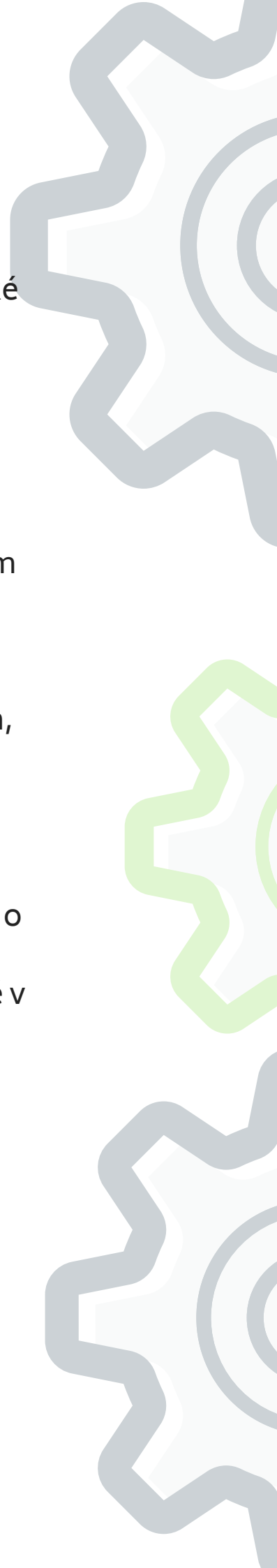
Dokumentární film mapuje postupný proces, kterým v Československu vznikalo to, čemu dnes říkáme ekologické hnutí a ochrana přírody či životního prostředí.

Film se soustředí zejména na to, jak se v ochranářských zájmech občanů a jejich aktivitách projevovala občanská angažovanost, jakými způsoby lidé prosazovali své cíle a hodnoty, a to v době, kdy neměli příliš vzorů. Od 50. let minulého století až do roku 1989 mnoha takovým aktivitám přitom komunistický režim nepřál.

Snímek je koncipován tak, aby studenti a studentky jeho zhlédnutím získali základní přehled o klíčových postavách, spolcích, událostech a chápali je v dobovém kontextu. Na společenský a politický kontext, a jeho vývoj v čase, je ve filmu kladen důraz.

Studenti a studentky by si zejména měli odnést představu o aktivitách a nástrojích občanské angažovanosti, které má každý člověk k dispozici. Ať už v relativně bezpečné formě v demokracii, či více riskantní podobě v nedemokratickém režimu, kde takové aktivity často vyžadují odvahu a přesvědčení o správnosti svého konání.

Výsledným efektem na pozadí příběhu by mělo být pochopení toho, co znamená občanská společnost, jaké role může občan nabývat a jak podstatné jsou aktivity každého jednotlivce.

Struktura a akcenty filmu

Film má následující strukturu. Jednotlivé body umožňují diskusi se studenty o důležitých jevech, aktivitách, souvislostech a kontextech. Tvoří je rozhovory s významnými postavami tehdejšího ekologického hnutí, audiovizuální archivy, dobové fotografie a doprovodný zasvěcující komentář. Pro vaši lepší orientaci uvádíme i akcenty, které jednotlivé sekce filmu nesou.

1. DOBOVÝ KONTEXT:

Vystižení okolností 50. let, vláda komunistické strany, omezení svobod, znárodnění průmyslu a kolektivizace zemědělství. Zintenzivnění průmyslové a zemědělské výroby, velké zásahy do krajiny, mechanizace a chemizace zemědělství.

2. DOBOVÝ KONTEXT:

Neexistence ochrany přírody v 50. letech, nemáme k tomu instituce, ministerstvo, relevantní úřady. Ochrana přírody je na svém počátku a vše musí vybudovat jednotlivci, kteří na tom mají osobní zájem

3. POSTAVA:

Otakar Leiský je matador české ochrany přírody. V 50. letech zakládá první dobrovolnický spolek ochrany přírody Sbor ochrany přírody, později s názvem TIS. Aktivita jednotlivce získává ohromný ohlas napříč republikou a členská základna rychle roste.

Akcent: význam spolků a iniciativy jednotlivce.

4. DOBOVÝ KONTEXT:

Rok 1968, okupace vojsky sovětského bloku následovaná utužením poměrů a normalizací. Zákaz činnosti mnoha spolků a sdružení včetně populárního TISu. Stát však zakládá vlastní ochrannářské organizace, které má pod větší kontrolou, jako např. Československý svaz ochránců přírody. Zájem lidí o ochranu přírody dále roste.

5. DOBOVÝ KONTEXT:

V 70. letech se světě stává ochrana životního prostředí významným tématem. Vzniká aktivistická skupina Greenpeace, která si odvážnými akcemi získává globální ohlas. I do Československa přes cenzuru pronikají zmínky. Vzniká ochrannářské hnutí Brontosaurus a vzbuzuje obrovský zájem. Akcent: význam vzorů a zahraniční inspirace.

6. POSTAVA:

Dalimil Toman, předseda hnutí Brontosaurus popisuje živelný zájem mladých lidí, rozmanité aktivity v mnoha oblastech, víkendovky, a nemožnost organické a rozsáhlé hnutí důsledně kontrolovat ze strany režimu.

Akcent: význam a dosah zájmové činnosti.

7. POSTAVA:

Hana Kulichová, někdejší členka Brontosaura. Hnutí Brontosaurus a společné diskuse mladých lidí, v nichž se rozvíjejí kritické názory, tříbení pohledů na společnost, důležitost fyzického setkávání, v němž vzniká dialog.

Akcent: význam fyzického setkávání, sdílení.

10. POSTAVA:

Václav Mezřický, odborník na ekologii vysvětluje, jak jej kniha ovlivnila a způsobila, že se rozhodl vypátrat Bedřicha Moldana. Po setkání s ním spolu založili první vědeckou ekologickou společnost, která šířila informace o životním prostředí na veřejnosti.

Akcent: osobní odhodlání, vědomí nutnosti se spojovat.

11. DOBOVÝ KONTEXT:

Komunistický režim tají problémy ve státě a brání tomu, aby veřejnost měla dostatek informací. Díky jednotlivcům, jako je právě Bedřich Moldan nebo Václav Mezřický se ale stejně šíří. Ukazuje se důležitost vzájemného osobního kontaktu a sdílení informací.

12. POSTAVA:

Ekologický pedagog Jiří Kulich popisuje, jak probíhal tok informací směrem k veřejnosti a jak se k nim veřejnost mohla dostávat i přes zahraniční rádia, do kterých od nás pronikla, například prostřednictvím vědců a jejich odborných zpráv.

Akcent: důležitost osobních kontaktů a sítí, zprostředkování odborných poznatků veřejnosti.

13. DOBOVÝ KONTEXT:

Velkou váhu má v době před internetem tištěné slovo. Kritické materiály skrývané před režimem se ale ke všem nedostanou. Velkou změnu znamená, když nadšenci začnou vydávat ekologický časopis Nika, odvážně a bez povolení úřadů s doufáním, že pokud si časopis získá popularitu, režim už jej nezakáže, aby nenastalo veřejné pozdvižení.

14. POSTAVA:

Skaut a zakladatel Niky Ivan Makásek popisuje, proč časopis založil, jaký to mělo v té době význam a jaké triky pro jeho založení musel použít, aby jej komunistické úřady hned v zárodku nezakázaly.

Akcent: ochota riskovat, osobní zájem oslovovat veřejnost s informacemi přímo.

15. DOBOVÝ KONTEXT:

Ani komunistický režim nedokáže úplně zabránit tomu, aby se lidi scházeli. Zájemci o téma životního prostředí se různě neformálně setkávají a debatují. V relativně svobodné diskusi se tříbí názory, jak ovlivňovat stav životního prostředí.

16. POSTAVA:

Ekolog Mojmír Vlašín popisuje, jak tenkrát vypadalo společné scházení se a jak to uskutečňovali, k čemu mechanismus společných diskusí vedl a nabýval ve společnosti sílu.

Akcent: význam neformálního setkávání se pro odhodlání k činům.

17. POSTAVA:

Ekoložka Ivana Trpáková vysvětluje, jak si v nedemokratickém režimu ona a kolegové budovali svůj vnitřní svět do jisté míry nezávislý na okolním prostředí.

Akcent: význam vlastního přesvědčení a důležitost přátelských vazeb.

18. DOBOVÝ KONTEXT:

Jiní nadšenci zakládají festival ekologických filmů Ekofilm. Zdánlivě neškodnou každoroční akci nechává režim fungovat. Stává se pravidelnou platformou pro společné diskuse po sledování filmů.

19. POSTAVA:

Ekologický novinář Čestmír Klos popisuje jedinečnost diskusí, které mohly na pozadí filmů s ekologickými tématy probíhat a tříbení myšlenek, které se zde uskutečňovalo.

Akcent: význam akce jako je festival pro setkání nejrůznějších typů lidí nad společným tématem.

20. DOBOVÝ KONTEXT:

V 80. letech už má režim spoustu problémů, mnoho věcí ve státě nefunguje. Životní prostředí se hodně zhoršuje a lidé dávají najevo nespokojenost mnohem více, než dřív. Píší dopisy úřadům, dělají petice a o špatném vzduchu a zničené krajině se už veřejně mluví. Režim zasahuje silou méně než dřív.

21. DOBOVÝ KONTEXT:

Lidé získávají odvahu. Ve druhé půlce 80. let si troufají dělat dříve nemyslitelné akce. Například akci DNO na jižní Moravě. Sjíždí se sem během několika let tisíce dobrovolníků, aby přenášeli a přesazovali rostliny ze dna budoucí Novomlýnských nádrží, s jejíž výstavbou nesouhlasí. Úřady proti provokativní akci nezasahují, přestože organizátoři nikdy ani nežádali povolení.

22. POSTAVA:

Ekolog a spoluorganizátor Akce DNO Antonín Buček popisuje průběh dobrovolnické záchrany rostlin před zatopením.

23. POSTAVA:

Ekolog Mojmír Vlašín vysvětluje, jaký význam měla protestní symbolická akce a to, že se lidé dali dohromady pro stejný cíl.

Akcent: veřejný projev nesouhlasu symbolickou akcí.

24. DOBOVÝ KONTEXT:

Koncem 80. let se podobně jako v Sovětském svazu i v Československu uvolňují poměry. Mladí lidé toho využívají, zakládají nejrůznější kroužky, vydávají tiskoviny, vyrážejí do terénu a společně si utvářejí kritické názory. Například na severu Čech takto vzniká studentský tým Bořena.

25. POSTAVY:

Ekologové a spoluzakladatelé Týmu Bořena Jindřich Petrlík a Miroslav Patrik vysvětlují, jak coby studenti gymnázia v Bílině chtěli před zničením tamní lokality těžbou geologicky prozkoumat dané místo a prováděli tam studentský výzkumný projekt. Práce je postupně dovedly k uvědomění, že napříště by podobným přírodě škodlivým záměrům chtěli bránit. Začínají se postupně chovat jako protestní hnutí – diskutují problémy, vydávají tajně tiskoviny, apod.

Akcent: význam přímé zkušenosti, ochota vyrazit do terénu, myšlení v souvislostech.

26. DOBOVÝ KONTEXT:

V roce 1989 se už lidé odhodlávají i k veřejným protestům. Mladé pražské ženy si dávají název Pražské matky a pořádají legendární ekologickou demonstraci, do průvodu berou své malé děti. Policie neumí zasáhnout silou.

27. POSTAVY:

Členky Pražských matek Monika Šatavová a Terezie Hradilková vysvětlují svou tehdejší nespokojenost s ovzduším v Praze a neinformovanost. Ženy chtěly využít tehdejšího setkání zahraničních ministrů a přítomnosti zahraničních médií v Praze, aby je informovaly o občanské nespokojenosti se stavem životního prostředí v Československu. Díky triku s přítomností dětí a důrazem na mateřství není demonstrace potlačena a naplní se cíle informovat média.

Akcent: kreativita a důmyslnost nenásilného protestu, význam médií.

28. DOBOVÝ KONTEXT:

Roku 1989 vyražejí do ulic kvůli ekologickému problému další lidé. Plánovaná stavba obří koksovny ve Stonavě propojuje občany Československa a Polska, kteří protestují na obou březích hraniční řeky. Demonstraci na české straně potlačuje policie. Přesto se ale o problému koksovny dozvídá veřejnost.

29. POSTAVA:

Spoluorganizátor demonstrace Jaromír Piskoř popisuje, jak policie demonstraci překazila a to, jak se on sám nezúčastnil, protože byl zadržen ještě před začátkem akce.

Akcent: význam mezinárodního propojení a demonstrace pro informování veřejnosti o problému

30. DOBOVÝ KONTEXT:

Mladí lidé mají v roce 1989 mnohem kritičtější pohled na fungování společnosti než jejich předchůdci. Už jim často nestačí jen uklízet po lesích odpadky a sázet stromky. Jsou odvážní, mají širší cíle a chtějí mluvit do toho, jak se věci dělají.

31. POSTAVA:

Spoluzakladatel Hnutí Duha Jakub Patočka popisuje, jak ještě před revolucí na gymnáziu založili ekologický spolek, ve kterém se chtěli zabývat příčinami ekologických problémů, což žádná z existujících organizací nedělala.

Akcent: občanské uvědomění, zájem zabývat se problémy kolem sebe, aktivní přístup.

32. DOBOVÝ KONTEXT:

Na podzim roku 1989 přichází smogová kalamita do měst v severních Čechách. Politici bezvýsledně jednají. Dva šestnáctiletí uční v Teplicích vyvěšují plakáty s pozvánkou na demonstraci proti nelidskému přístupu funkcionářů k životnímu prostředí. Nečekané množství obyvatel Teplic 11. listopadu 1989, týden před sametovou revolucí, vyrazí do ulic.

33. POSTAVA:

Účastnice tehdejších demonstrací Věra Bartošková vystihuje nebezpečnost účasti na demonstraci, která měla povahu otevřené vzpoury vůči režimu.

Akcent: občanská odvaha na základě vědomí svých práv.

34. POSTAVA:

Účastník tehdejších demonstrací Vladimír Kořen popisuje vznik svého občanského vědomí a uvědomění si svých občanských práv, zde na uspokojivé životní prostředí.

Akcent: nezadatelnost lidských práv.

35. DOBOVÝ KONTEXT:

Tou dobou v Praze začíná sametová revoluce. Původně ekologické demonstrace neutichají ani v Teplicích, kde se neústupná veřejnost schází na stadionu a vede hlasitý dialog s komunistickými funkcionáři.

36. POSTAVA:

Vladimír Kořen popisuje průběh dění na stadionu, hlasitý dialog veřejnosti a komunistických funkcionářů na téma ovzduší, životního prostředí, ale i povahy řízení společnosti.

Akcent: význam dialogu s mocí.

37. DOBOVÝ KONTEXT:

Komunistický režim během následujících měsíců končí. Prezidentem se stává Václav Havel a vzniká nová demokratická vláda. Zničené životní prostředí ale zůstává. Vzniká ministerstvo životního prostředí a ochranné instituce. Společnost má nyní spoustu otevřených možností, jak životní prostředí zlepšovat.

38. DOBOVÝ KONTEXT:

Padají hranice, otevírá se spolupráce se světem. Proudí sem literatura, zahraniční ekologové nabízejí své zkušenosti, lidé navazují kontakty a jezdí se učit do zahraničí. Do Prahy přijíždějí Greenpeace a jejich světově proslulá a vlivná organizace je inspirací pro místní lidi.

39. POSTAVA:

Ekolog Jan Píňos popisuje občanské vzepětí po revoluci, zájem lidí se těmito tématy zabývat a energii plynoucí z naděje v demokratickou společnost.

40. POSTAVA:

Spoluzakladatel organizace Děti Země Miroslav Patrik vystihuje kvas na poli občanských sdružení a spolků, široký zájem zabývat se problémy a hledat pro ně řešení, široký zájem veřejnosti i médií.

Akcent: zdroj občanské společnosti a formy občanského jednání.

41. POSTAVA:

Ekolog Jaromír Bláha z Hnutí Duha popisuje spontaneitu občanů, zájem o dobrovolnictví, nezištnou účast na aktivitách.

Akcent: význam dobrovolnictví a nezištnosti.

42. POSTAVA:

Monika Šatavová z Pražských matek hovoří o právech občanů vyjadřovat ve společnosti své preference a spoluurčovat, kudy se společnost bude ubírat. Volí termín „společenská zakázka“, kdy je občan klientem státu.

43. DOBOVÝ KONTEXT:

I v demokratickém režimu je příroda ohrožena průmyslovými zájmy. Kvůli uhlí mají padnout Libkovice a další obce. Aktivisté a ochranáři pořádají blokády. Stejně jako v minulosti se ukazuje, jak podstatná je fyzická účast a propojení lidí. V Libkovicích se ekologické hnutí stává opět významnou občanskou silou.

44. POSTAVA:

Jan Rovenský z Greenpeace popisuje kauzu Libkovice jako bod zlomu, kdy se ukázalo, že zájmy průmyslu i po revoluci mohou mít ničivý vliv a je potřeba zastávat se zájmů komunit, které jsou s tím v rozporu.

Akcent: význam osobní zkušenosti.

45. POSTAVA:

Ekolog Jan Pínos upozorňuje, že Libkovice se aktivistům zachránit nepodařilo, ale vznikl tak precedens proti bourání dalších obcí.

Akcent: nejen okamžitý, ale i dlouhodobější efekt, který mohou protestní akce mít.

46. POSTAVA:

Starosta Horního Jiřetína Vladimír Buřt, obce ohrožené těžbou uhlí, hovoří o potřebě generační obměny v řadách politiků a tom, že mladí lidé by do politiky měli vstupovat, aby přinesli nové a neotřelé myšlenky. **Akcent: důležitost politického angažmá.**

47. DOBOVÝ KONTEXT:

Největší kauzou 90. let je atomová elektrárna Temelín, jejíž stavbu komunistický režim nedokončil. Proti dostavbě je velká část veřejnosti. Na blokáдах Temelína spolupracují nejrůznější uskupení. Pořádají odbornou kampaň a petice, píší otevřené dopisy, přesvědčují politiky a oslovují média. Ukazují, co všechno znamená občanská společnost.

48. POSTAVA

Ekolog Jan Pínos popisuje průběh blokáд Temelína a fyzické nasazení blokádníků. Upozorňuje, že blokády doprovázela odborná kampaň, oslovování veřejnosti a mnohá jednání.

Akcent: nenásilná blokáda účinné řešení tam, kde jiné pokusy selhaly.

49. POSTAVA:

Jan Rovenský z Greenpeace má za to, že blokáda nemůže být osamocenou metodou a je vhodné ji doprovázet jednáním s politiky a úřady, lobbingem v parlamentu.

Akcent: význam politického tlaku občanů

50. DOBOVÝ KONTEXT:

Boj o Temelín ekologické hnutí nakonec prohrává. Spousta věcí v ochraně životního prostředí se ale daří s velkým podílem ekologického hnutí. Demokratické období ukazuje, že dobře fungující stát potřebuje občany, kteří jsou vůči záměrům vlády, úřadů a průmyslu kritičtí a aktivní.

51. POSTAVA:

Spoluzakladatel Hnutí Duha Jakub Patočka vysvětluje, že účinnost ekologického hnutí je dána ochotou lidí ke konfrontaci, ochotou třeba i fyzicky bránit škodlivým záměrům a neústupností.

Akcent: občanská odvaha a zásadovost jednání.

52. SUMARIZACE:

Příběh naší ekologie ukazuje, jakou sílu a moc má i v nesvobodných podmínkách každý jednotlivec. V demokracii je každý vybaven mnoha možnostmi, jak ovlivňovat veřejný život. Každý z nás může zakládat spolky a sdružení, vstupovat do nich nebo je podporovat, pořádat debaty, organizovat petice a demonstrace, psát podněty a stížnosti úřadům, vytvářet odborné kampaně, oslovovat média, uskutečňovat blokády a happeningy, lobbovat v parlamentu, volit ve volbách, vstoupit do politiky, vykonávat dobrovolnickou práci.

Partneři projektu

